

Літературно-критичний відділ журналу був присвячений пам'яті молодого критика М. Євшана. Своїми спогадами про покійного ділився його товариш Ю. Каменецький, а професор університету Л. Білецький виступив із статтю «М. Євшан як критик». Павло Богацький схвально відгукнувся на ці публікації. Адже він добре знав Миколу Євшана і як одного з провідних публіцистів «Української Хати», автора численних публікацій, і зустрівся з ним особисто.

Високо оцінив Павло Богацький статтю Юр. Корчака-Чепурківського у відділі науково-публіцистичному.

В цілому ж, зробивши ще деякі зауваження, він, наприкінці, подивувався, що «орган цей мало має симпатій з боку тих, хто, гадаємо, найбільш мусить бути заінтересований в серйознім органі студентства, який був би найкращою атестацією праці університету в цілому – це з боку професури та п. Ректора» [14].

Як би там не було, але нині часопис «Нова Думка», безсумнівно, викликає інтерес у дослідників літератури й журналістики – і як перша проба сил у журналістиці кам'янецького студентства, і як своєрідна арена зіткнення молодечих підходів до втілення своїх задумів юними адептами слова та реакції на це старших, досвідчених діячів періодики й літератури.

Список використаних джерел

1. Наш Шлях. – 28 квітня 1920 р.
2. Липа Юрій. // Довідник з історії України. – К., – 2001.
3. Державний архів Хмельницької області. Р-302. – Оп. 1. – Спр. 86.
4. Череватенко Л. «Господь міцним мене створив і душу дав нерозділему» / Леонід Череватенко // Липа Юрій. Нотатник. Новели. – К., – 2000.
5. Славутич Яр. Дослідження та статті. – Едмонтон. – 2006.
6. Наш Шлях. – 28 квітня 1920 р.
7. Наш Шлях. – 28 квітня 1920 р.
8. Богацький Павло Олександрович. // Енциклопедія Сучасної України. Т. 3. – К., – 2004.
9. Наш Шлях» – 3 червня 1920 р.
10. Там само...
11. Там само...
12. Там само...
13. Там само...
14. Там само...

The article aims to deliver to the present-day readers certain information about the beginnings of the students' publishing business in Kamyanets-Podilskyi in 1920 and the responding reaction of the periodical press on this process. This problem still remains out of the research.

Key words: magazine, periodical, students, editor, publisher, journalist, department, bibliography.

УДК 007:304:001

М. О. Горбівненко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

ЧАСОПИС «ПЕДАГОГІЧНИЙ ВІСНИК»: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ КОНТЕНТ

У статті проаналізовано журнал «Педагогічний вісник» (1881-1883), Єлисаветград (колишня назва м. Кіровограда). Окреслено коло основних авторів часопису; подаються віднайдені з архівних джерел історичні відомості про умови виходу журналу. Також зроблений аналіз проблемно-тематичного контенту цього часопису, визначена структура його рубрик.

Ключові слова: «Педагогічний вісник», народна школа, педагог.

Актуальність. Дослідження місцевих періодичних видань минулого, що є задокументованими свідченнями часу, допомагають пізнавати історію народу й краю; вони надають той досвід, ті знання, якими можна послуговуватися і нині. Вивчення єлисаветградського часопису «Педагогічний вісник» (1881-1883) є актуальним ще й тому, що сьогодні у м. Кіровограді відродили це видання.

Наразі існує чимало лакун у дослідженнях з минулого журналістики. Маловідомою ланкою в історії української журналістики та в історії суспільно-політичного, економічного та культурного розвитку Кіровоградського регіону залишається преса Єлисаветграда (колишня назва м. Кіровограда). Дореволюційні періодичні видання міста досі не виділялися як об'єкт самостійного історико-журналістського дослідження, а лише слугували джерелом для пошуку нового краєзнавчого знання.

Отже, **об'єктом** нашого вивчення є часопис «Педагогічний вісник» (1881-1883, 2007-2011 рр.), **предметом** – його проблемно-тематичне наповнення. Над дослідженням цього журналу з точки зору педагогіки працювали

І. А. Чернишенко [10] та І. В. Зайченко [2]. Доцільною є спроба розгляду цього видання крізь призму журналістської науки, тож нашою метою є аналіз історії існування часопису «Педагогічний вісник» та окреслення його проблемно-тематичного контенту.

Спеціалізований журнал «Педагогічний вісник» виходив у Єлисаветграді з 1881 по 1883 рр. Видавцем і редактором часопису був М. Р. Завадський – помітна постать у тогочасному освітянському житті міста. Михайло Ромулович Завадський (1848-1926), дворянин за походженням, випускник Новоросійського університету із ступенем кандидата історико-філологічного факультету, викладач російської мови, словесності й історії, з 1875 по 1883 рр. був директором Єлисаветградського земського реального училища (ЄЗРУ).

Колишній міський голова Єлисаветграда, який був на цій посаді з 1878 по 1905 рр., А. М. Пашутін у книзі «Історичний нарис м. Єлисаветграда» зазначав, що у другій половині 19 століття у місті Єлисаветграді станом на 1861 рік нараховувалися такі освітні заклади: «крім парафіяльного, повітового і духовного училищ, були офіцерське кавалерійське училище, приватний чоловічий пансіон Гумберта, приватне чоловіче училище Шрейтеля, 2 жіночі пансіони, 3 жіночі школи, міське жіноче училище для дітей бідного стану, 2 безкоштовні чоловічі недільні школи при офіцерському кавалерійському і повітовому училищах, казенне єврейське I розряду училище, першорядна єврейська талмуд-тора, 20 другорядних єврейських хедерів чоловічих і жіночих». [5, с. 93].

Тож не дивно, що у місті із досить розгалуженою системою різнопланових закладів освіти починає виходити «Педагогічний вісник», який мав значення не лише місцевого, а й загальноімперського, адже це був перший в Україні незалежний від Міністерства народного просвітництва педагогічний часопис.

Видання випускалося двічі на місяць, перериваючи свій вихід у канікулярний час, а також деякі номери виходили спареними. Обсяг звичайного номеру був 8, 10, 12 сторінок, подвійного – 16. Показником значущості цього журналу є і той факт, що передплата на нього здійснювалася не лише у Єлисаветграді, а й Одесі та навіть Санкт-Петербурзі. Видання було розраховане на викладачів початкових та середніх закладів. Часопис справді був платформою для незалежної комунікації, обміну думками між педагогами Російської імперії. Хоча, подаючи прохання до міністра на видання «Педагогічного вісника», М. Р. Завадський і вказував за мету цього журналу «знайомство батьків із життям училища» [8, с. 72]; редактор-видавець визначив для часопису більш широкі цілі, прагнучи об'єднати педагогів навколо спільних проблем і в дискусіях на шпальтах журналу разом шукати їх раціональні вирішення. У редакційній статті до першого номеру видання зазначається: «Останнім часом кількість провінційних шкіл збільшилася, внутрішнє життя їх почало вже укладатися у певні форми, а тим часом нам, учителям, розкиданим по різних більш-менш глухих містах, маловідомо, що кожний із нас думає, як живеться взагалі нашій школі. ... З глибокою вдячністю редакцією будуть прийматися не тільки статті, кореспонденції, вісті, але й короткі замітки, описи окремих випадків, описи шкіл і т. п. Редакція просить панів викладачів висловлюватися у формі листів, заміток і з приводу тих питань, які будуть порушуватися «Вісником»» [6, с. 1].

Текстовий контент часопису поділявся на такі постійні рубрики: «Школа в Росії», «Народна школа», «Школа за кордоном», «Відгуки про книги і часописи», «Оголошення».

У розділі «Школа в Росії» публікувалися короткі новини з усієї держави, що стосувалися освітянської справи, інколи це були передруки із усеросійських видань; також містилися статті. Тематично матеріали цієї рубрики стосувалися: аналізу різноманітних типів навчальних закладів, висвітлення практичного досвіду ЄЗРУ, розгляду взаємодії компонентів ланцюга «вчитель-школа-сім'я». Оскільки М. Р. Завадський був директором реального училища, то проблеми цього типу освітнього закладу, близькі самому редактору, знайшли детальне висвітлення на сторінках журналу: йшлося про потребу в зміні правового статусу реальних училищ, про перегляд їх навчальних програм, про надання їм пільг.

Наступна рубрика «Народна школа» піднімала питання консерватизму в освіті та недостатньої кількості шкіл і вчителів. Автори видання розуміли, що коштів уряду недостатньо для відкриття нових шкіл, тому самі шукали альтернативні шляхи вирішення проблеми, виступаючи за те, щоб приватні особи та земства самі могли відкривати навчальні заклади: «...земська народна школа знаходиться у хаотичному стані і тільки земство може вивести її на світ Божий...» [6, с. 15].

Прогресивними для тогочасного Єлисаветграда, значну частину населення якого становили росіяни та євреї, були думки М. Р. Завадського щодо мовного питання, які йшли у розріз з поглядами Міністерства народної освіти: «Завадський писав, що, на його думку, обидві мови – і малоруська (українська) і спільноруська необхідні в школі. Для малоросійської народної школи немає іншого виходу, як починати навчання з малоросійської мови – більш зрозумілої, тієї, що підходить до світогляду малоросійської дитини» [10, с. 85].

Традиційною для «Педагогічного вісника» була і рубрика «Школа за кордоном». В ній журнал знайомив своїх читачів із педагогічним досвідом зарубіжних країн, переважно європейських (Німеччини, Англії, Італії, Франції.). Часто публікації цієї рубрики супроводжувалися для наочності різноманітними таблицями, статистичними даними.

Щовипуску «Педагогічний вісник» друкував на своїх сторінках розділ «Відгуки про книги і часописи». Із різноманітних журналів відбиралися, частково передруковувалися і аналізувалися цікаві матеріали, авторами яких були відомі у Росії педагоги і публіцисти: «Замітки про російську школу» В. Стюніна [6, с. 58], «Маріїнська жіноча гімназія в Одесі» барона М. Корфа [6, 9]. Відгуки ж про книги можна назвати повноцінними рецензіями. Прикладом такої публікації є ґрунтовна і досить критична рецензія Н. О. Маркова на книгу М. К. Крижановського,

видану в Єлисаветграді, «Повторювальний курс російської мови (граматичний). Довідкова книга для учнів» [6, с. 110].

Часто у кінці номеру часопису подавалася рубрика «Оголошення». Тут рекламувалися інші періодичні видання, переважно педагогічного змісту: «Записки вчителя», «Російська бібліографія», «Російський початковий вчитель» [6, с. 98], «Виховання і навчання» [6, с. 62]).

Зрозуміло, що великий вплив на змістове наповнення «Педагогічного вісника» здійснював його редактор М. Р. Завадський. Він був переконаний у силі просвітництва, у можливості за його допомогою підняти освітньо-культурний рівень народу. Не зважаючи на те, що й сам був дворянином, редактор цього педагогічного видання гостро критикував становість російської школи. Його демократизм виявлявся і в гендерних питаннях: у визнанні рівних прав для чоловіків і жінок на отримання освіти. М. Р. Завадський виступав за потребу змінювати навчальні програми жіночих закладів освіти. Він розумівся на цьому, адже деякий час був викладачем ще й у Єлисаветградській громадській жіночій гімназії.

М. Р. Завадський у своєму виданні запровадив також традицію тлумачення урядових циркулярів про освіту (ілюструючи ці пояснення прикладами з практики Єлисаветградського земського реального училища), публікацію матеріалів з різноманітних освітянських з'їздів і конференцій. «У 1882 році М. Р. Завадський був делегований на з'їзд учителів в Одесу, де взяв активну участь у роботі комісії. У своєму часописі він дав широкий огляд матеріалів цього з'їзду, проаналізував результати його роботи. Це значно допомогло ознайомити вчителів провінції з найважливішими подіями в житті шкіл, в об'єднанні вчителів, у поліпшенні їхньої роботи» [10, с. 140].

Крім самого редактора в журналі друкувалося чимало його колег-педагогів з Єлисаветграда та частково з інших місць, аби розширити педагогічну дискусію територіально, але це не завжди вдавалося. Тому головним і великим своїм недоліком наприкінці першого року випуску «Педагогічного вісника» редакція визнає одноманітність. Проте на сторінках часопису друкувалися, наприклад, матеріали автора із Феодосії О. І. Гончарова. Мабуть, М. Р. Завадський передбачав включити до автури журналу не лише педагогів з Півдня, а й з інших частин Російської імперії.

Загалом же серед авторів видання, як зазначає науковець І. А. Чернишенко, були: І. Боровський, О. Гончаров, О. Мануйлов, В. Стоюнін, С. Рибаків, І. Фесенко, М. Демков (освітянин і вчений-природознавець, широковідомий автор численних праць з історії педагогіки), К. Турчаковський (директор Уманської прогімназії), О. Ходнею (професор Київського і Харківського університетів, хімік), О. Гроссет, В. Разиграєв. Окремо слід відзначити двох знаних у Російській імперії педагогів і вчених, значна частина життя яких пов'язана з Єлисаветградським земським реальним училищем, Г. Я. Блізніна та В. М. Ястребова. Біографічні дані про них знаходимо у книзі «Визначні постаті Степової Еллади» кіровоградського краєзнавця Володимира Боська.

Блізнін Гаврило Якович (1838-1901), уродженець Петербурга, «з 1870 і до кінця життя викладав в Єлисаветградському земському реальному училищі природничі науки та хімію, завідував кабінетом природознавства, був головою Товариства охорони народного здоров'я, членом-директором громадської бібліотеки. Понад чверть століття керував метеостанцією ЄЗРУ» [1, с. 29].

Ястребов Володимир Михайлович, історик, автор ряду праць з археології та етнографії південного краю: «Матеріали з етнографії Новоросійського краю, зібрані в Єлисаветградському і Олександрійському повітах», «Малоросійські прізвиська Херсонської губернії», «Спроба топографічного огляду старовини Херсонської губернії». «З 1883 – викладач історії в Єлисаветградському земському реальному училищі. Заснував при училищі музей – один з кращих серед навчальних закладів Росії» [1, с. 367]. У «Педагогічному Віснику» він висловлював свою думку стосовно історичних наук у контексті освіти. Наприклад, у своїй статті «Учбова аномалія. Історична підготовка» вчений критикує методи шкільного викладання: «Вивчення історії – безцільне і безплідне у такому вигляді, у якому воно практикується в наших середніх навчальних закладах. Суспільної підготовки вихованців воно не дає» [6, с. 49].

Досить часто зверталася видання і до висвітлення питань словесності, зокрема, за допомогою М. Ф. Маркова, педагога, дослідника творчості О. Пушкіна, І. Крилова, а також М. Гоголя й Г. Квітки-Основ'яненка. З 1878 по 1903 рр. М. Ф. Марков мешкав у Єлисаветграді, де працював на ниві освітянства [4]. На сторінках журналу він виступав за оновлення шкільної програми з російської літератури: «ми просимо ... ввести в курс літератури найновіших вітчизняних письменників, щоб принаймні Тургенєв, Гончаров, Островський та інші, уже старі наші письменники, в школі були найбільш новими...» [6, с. 50]. Підписував свої публікації педагог таким чином: «Н. Марков», «Н. О. Марков». Кіровоградський літературознавець О. В. Чуднов також припускає, що є підстави стверджувати, що М. Ф. Марков послуговувався ще й криптонімом «Н. М.» [3, с. 29].

Використання різноманітних псевдонімів, вигаданих ініціалів – досить традиційне явище для тогочасної журналістики і, зокрема, для авторів «Педагогічного вісника», адже вони ними послуговувалися, щоб в умовах цензури уникнути переслідувань за свої думки. Тоді Міністерство освіти очолював Д. А. Толстой. Єлисаветградський педагогічний журнал був у чіткій опозиції до владних поглядів на питання освіти: «Важке міністерство гр. Толстого, деякі його особливості, однокісність, закрили на деякий час в очах суспільства весь прогрес нашої школи» [6, с. 11].

Не побоялася редакція часопису надрукувати і лист-відмову одного міністерського чиновника співпрацювати з «Педагогічним вісником»: «...Але ми – чиновники Міністерства народної освіти – не привчені до самостій-

них думок, ні взагалі до яких-небудь поглядів і переконань. Нас занадто багато опікали, щоб ми могли зберегти здатність до суджень у нашій справі. Так, ми зовсім не маємо ширості і покликання...» [6, с. 147].

Новаторські і реформістські погляди, що переважали у виданні, а також сміливі висловлювання у бік освітньої політики в Російській імперії та владної бюрократії не могли задовольняти Міністерство народної освіти, тож всього вийшло 40 номерів часопису, після чого у 1883 році він був закритий. Крім того, влада вирішила покарати М. Р. Завадського зняттям його з посади директора ЄЗРУ і змусила його переїхати на Кавказ. Єлисаветградське земство розуміло, що Михайло Ромулович був справжнім професіоналом своєї справи і не хотіло позбуватися такого працівника, тому кілька разів письмово подавало своє прохання до міністерства все ж залишити педагога директором ЄЗРУ. Однак, рішення влади було однозначним: «...міністерство має бути постійним у своїх поглядах і, відмовивши два рази письмово, воно не може, не ствердивши хиткості своїх переконань, згодитись з проханням Земських Зборів, тим більше, що відмова ця вже відома у всіх навчальних округах і що, зрештою, п. Завадський негативно поставив себе в очах міністерства виданням свого «Педагогічного вісника», тон якого не збігається з поглядами і напрямком міністерства» [9, с. 643].

Вже в незалежній Україні, через понад століття після припинення існування «Педагогічного вісника», у 2007 році був заснований часопис з однойменною назвою, що позиціонує себе як продовження журналу М. Р. Завадського. Це видання Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського (КОІППО) за редакторством А. С. Бика. Сьогодні зміст журналу одночасно і відрізняється, і має чимало спільного із своїм друкованим попередником. Як і раніше, на сторінках періодичного видання обговорюються актуальні проблеми організації освіти, особлива увага приділяється питанням навчання і виховання у школі, висувуються новаторські педагогічні ідеї.

Суттєвою відмінністю сучасного «Педагогічного вісника» від журналу М. Р. Завадського є той факт, що відновлений часопис – це вже науково-методичне щоквартальне видання. Текстова наповнення сучасного журналу розподіляється за такими основними рубриками: «Моніторинг освіти», «Регіон», «Інновації в освіті», «Актуальна тема», «Післядипломна освіта», «З досвіду роботи», «Позашкільля», «Літературознавчі пошуки», «Краєзнавство», «Точка зору», «Офіційно». Проте, як і колись, видання закликає педагогів до співпраці задля обміну досвідом і думками «всіх, хто причетний до навчання і виховання підростаючих поколінь» [7, с. 3], прагнучи створити «трибуну науково-педагогічної думки» [7, с. 3].

Висновки. Отже, проаналізувавши розвиток «Педагогічного вісника» в історичному розрізі, є підстави стверджувати, що у кінці XIX століття він слугував для багатьох освітян того часу орієнтиром прогресивної педагогічної думки, адже його авторами було чимало відомих і знаменитих науковців та педагогів. Висловлюючи реформістські і новаторські погляди, редакція часопису першою на той час в Україні стала в опозицію до Міністерства народної освіти. Сучасний «Педагогічний вісник», видання КОІППО, намагається слідувати традиціям свого попередника, на його сторінках з'являються фахові науково-методичні матеріали Кіровоградських педагогів. На нашу думку, було би доречним висвітлювати також на його шпальтах історію часопису М. Р. Завадського, використовувати певні педагогічні розробки єлисаветградського видання.

Список використаних джерел

1. Босько В. Визначні постаті Степової Еллади : історико-краєзнавче видання / Володимир Босько. – Кіровоград : Видавничий центр «Інформаційна мережа», 2004. – 376 с.
2. Зайченко І. В. Развитие педагогической мысли в прогрессивной журналистике Украины второй половины XIX века: Дис... канд.пед. наук. 13.00.01 / Зайченко Иван Васильевич. – К., 1988. – 182 с.
3. Краєзнавчий вісник Кіровоградщини / Національна спілка краєзнавців України, Кіровоградська обласна організація Кіровоградська обласна спілка краєзнавців – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2009. – Випуск III, 206 с.
4. Марков Николай Феодосеевич [Електронний ресурс] / Вторая Санкт-Петербургская гимназия : [сайт]. – Режим доступа: <http://www.2spbg.ru/teacher1.php?id=72>. (25.12.11). – Загл. с экрана.
5. Пашутин А. Н. Исторический очерк г. Елисаветграда / Пашутин А. Н. – Кіровоград : Кіровоградське державне вид-во, 1992. – 175 с. – (печатається по изданию 1897 г.).
6. Педагогический вестник : Педагогический журнал / ред.-изд. М. Р. Завадский. – Єлисаветград.: Типографія А. Гольденберга, 1881. – Выходит два раза в мес., кроме каникулярного времени. – 1881, №№1-19.
7. Педагогічний вісник : наук.-методичн. журн. / засн. Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського ; голов. ред. А. С. Бик. – Кіровоград: ПП «Поліграф-Терція», 2007. – Щоквартальн. – №1.
8. Правительствующий сенат. – Спб., 1912. – 172 с.
9. Систематический свод постановлений Елисаветградского уездного собрания за 1865 – 1895 года. – Єлисаветград, 1895. – 643 с.
10. Чернишенко І. А. Педагогічна діяльність та спадщина М. Р. Завадського (1848 – 1926): Дис... канд. пед. наук. 13.00.01 / Чернишенко Ірина Анатоліївна. – Кіровоград, 1998. – 179 с.

The journal «Pedagogical Bulletin» (1881 – 1883), Ielisavegrad (former name of Kirovograd city) is analyzed in the article. The circle of main authors of this journal is defined and the historical information about the circumstances of the «Bulletin» edition (which was found in the archival sources) is presented. Moreover, the topical analysis of the journal's content was made and the structure of its rubrics was defined.

Key words: «Pedagogical Bulletin», public school, teacher.

УДК 070(477.44) «1838/1917»

М. С. Григор'єва

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

«ПОДОЛЬСКІЄ ГУБЕРНСКІЄ ВЕДОМОСТІ» НА ТЛІ ДОБИ

У статті досліджується перше друковане періодичне видання Подільської губернії 1838-1917 рр. «Подольськіє губернськіє ведомості» з погляду графічного оформлення, редакційної організації та тематичного наповнення.

Ключові слова: Подільська губернія, часопис, видання, періодичність, формат, рубрика, відділ, суспільство.

Усі процеси, які відбувалися у на Поділлі завжди мали певну регіональну специфіку. Це стосується і сфери засобів масової комунікації, а саме – періодичних видань, які виходили на теренах Подільської губернії. На сторінках тогочасних часописів відбивалися особливості економічної, політичної, культурної, соціальної та ін. сфери життя краю. Тому дослідження тогочасної періодики не лише дає нам уявлення про становлення та особливості розвитку засобів масової інформації певного історичного періоду на певній території, а й допомагає усвідомити та дослідити різноманітні процеси в усіх сферах існування суспільства та їх вплив на життя та свідомість людей.

Друковані періодичні видання Подільської губернії та специфіку відбиття процесів тогочасного життя у тематиці публікацій, досліджували такі науковці як: Н.Сидоренко, В. Гандзюк, І. Батирева, О. Жмурко, Я. Красовський, та ін., хоча періодика Поділля все ще не є достатньо вивченою та опрацьованою.

Завданням даної статті є дослідження офіційного часопису «Подольские губернские ведомости»: техніки оформлення, характеристики розділів, частин, рубрик а також тематичного наповнення видання.

У 1837 року вийшов «царський наказ про те, щоб у 38 губерніях почали видавати офіційні газети – «Губернські ведомості» [7, с. 13]. На сторінках цих видань мали розміщуватися офіційні оголошення, царські укази, статистична інформація у сфері торгівлі та економіки, а також розвідки з історії та етнографії того краю, де мали виходити «Відомості». В числі 38 губерній була й Подільська.

Перший номер «Подольських губернских ведомостей» (далі – «ПГВ») вийшов у понеділок 3 січня 1838 р. у губернському центрі – Кам'янці-Подільському. Він ознаменував собою новий виток у розвитку засобів масової інформації на Поділлі. Це було перше друковане видання Подільської губернії, і воно залишалося єдиним аж до 1876 р., коли почали видаватися «Подольские епархиальные ведомости». Проіснувало видання майже століття, а в 1917 році було перейменоване у «Известия подольского губернского исполнительного комитета».

Однією з особливостей цього видання (як і всіх інших періодичних видань того часу) була публікація на їхніх сторінках урядових документів, офіційних повідомлень. «Офіційний характер газет надавав їм солідного, спокійного вигляду...» [6, с. 12].

У XIX – поч. XX ст. На Поділлі відбувалися значні політичні та соціальні зміни, що, звичайно, вносили свій відбиток на сторінки періодичного видання. Тому ми можемо виокремити кілька періодів, які відрізняються один від одного певними особливостями. Таких періодів можна виділити два: 1. – від 1838 р. до революції 1905 р., який характеризується «цілковитим пануванням над часописами цензури та розпоряджень російського царату» [7, с. 13]; 2. – від 1905 р. до революції 1917 р.

«ПГВ» були офіційним часописом, видавалися Подільським губернським управлінням російською мовою. За увесь період існування часопису, в його редакції змінилось 13 редакторів. Цю посаду займали: Вуйтич Ф., Братчанський Л., Гордійчук В, Маньковський А., Солуха А., Ильницький А., Литвицький Ф., Радомський, Шкура З., Гульдман В., Чекерський Л., Романовський К., Филимонов В. [Цит. за 5, с. 22].

«ПГВ» виходили один раз на тиждень (в суботу), пізніше (1885-1897 рр.) – 2 рази на тиждень (по середах та суботах).

Починається газета із заголовної частини. Назва розташована зверху сторінки. Під нею вказано періодичність виходу видання. Нижче по центру розміщено зображення герба Подільської губернії, справа від нього знаходиться інформація про вартість передплати часопису, а зліва – інформація про час, місце прийому оголошень та їх вартість (ці інформаційні повідомлення розташовані під назвами «Подписная цена» та «Прием объявлений»). Далі розташовані відомості про місце, де здійснюється передплата на видання (*Подписка принимается: в Контору Редакции и во всех Полицейских Управлениях Подольской губернии*). Внизу заголовної частини розміщено календарні відомості (день виходу номера, місяць та рік), а також номер конкретного видання.